

Eurázsia Könyvtári Közgyűlése: egységes információs-intellektuális térség kialakításának lehetősége

Az Eurázsia Könyvtári Közgyűlése (*Bibliotečna Assambleâ Evrazii* = BAE) a könyvtárak nem kereskedelmi együttműködése, amelynek fő célja az egységes információs-könyvtári és társadalmi-kulturális térség kialakítása. A szervezetet a FÁK-tagországok nemzeti könyvtárai hozták létre. A BAE létrejötté a tagországok között kialakult objektív körülményeket, előfeltételeket és érdekeket tükrözi.

- A geopolitikai előfeltételek azzal függnek össze, hogy ezek az országok belső egységet alkotnak, különböznek Nyugat-Európától és a dél-kelet ázsiai országoktól.
- A gazdasági előfeltételeket az határozza meg, hogy az eurázsiai kontinens népei között már réggen kialakult a munkamegosztás és a gazdasági együttműködés. A 21. században meghatározó régióvá csak egy egységes Eurázsia válhat.

- Történelmi előfeltételek: az évszázados együttélés, a gazdasági együttműködés, a kultúrák átfedése kölcsönös etnikai tiszteletadást, egységes szellemi térséget, globális civilizációs egységet hoztak létre.
- Civilizációs előfeltételek: a FÁK-tagországokra mint változó/átmeneti gazdasággal rendelkező országokra hatással vannak a globalizációs folyamatok és a tudás növekvő szerepe.

A BAE irányítási feladatait a főigazgatóság látja el, amely az Oroszországi Állami Könyvtárban kapott helyet. A szervezet fejlesztési programjainak fő irányait az alapítók közgyűlése fogadja el, de a főigazgatóságnak is joga van programokat kezdeményezni.

1. táblázat

A FÁK-tagországok könyvekkel való ellátottsága

Ország	A könyvtárak száma (ezer)	Az állomány nagysága (millió egység)	A lakosság száma (millió fő)	Egy könyvtárra eső lakosok száma (fő)	Egy lakosra jutó könyvtári egységek száma	1000 lakosra jutó könyvtárak száma
Azerbajdzsán	9,5	120	8	842	15	1,19
Örményország	> 3	> 40	4	1333	10	0,75
Fehéroroszország	11,5	240	~ 10	869,5	24	1,15
Grúzia	> 5	nincs adat	> 5	1000	15	1
Kazahsztán	> 15	250	~ 15	1000	17	1
Kirgízia	~ 3	nincs adat	~ 5	1666,7	nincs adat	0,6
Moldávia	> 3	> 42	~ 4,5	1451,6	9,3	0,69
Oroszország	~ 150	> 1000	~ 145	967	6,9	1,03
Tádzsikisztán	~ 4,5	~ 47	> 6	1333	7,8	0,75
Türkmenisztán	~ 3	~ 30	~ 5,5	1833	5,5	0,54
Üzbegisztán	> 16	> 150	~ 25	1562,5	6	0,64
Ukrajna	~ 50	700	~ 50	1000	14	1

Valamennyi tagországban működik nemzeti könyvtári egyesület (Tádzsikisztánról és Türkmenisztánról nincs adat).

A BAE tevékenységének fő irányai:

- a magas színvonalú könyvtári és információs szolgáltatások támogatása,
- a nemzetközi kapcsolatok építése a könyvtári, információs, kiadói, levéltári, múzeumi intézmények között,
- gondoskodás a kéziratban megmaradt örökség, a régi kiadású könyvvelmékek megőrzéséről,
- az emberek, elsősorban a növekvő nemzedékek szellemi fejlődésének támogatása.

A BAE-t nyolc ország nemzeti könyvtára alapította, a szervezet nyitott a könyvtárak, könyvtári egyesületek és magánszemélyek számára.

Különböző forrásokból származó adatok szerint a FÁK-tagországokban (Oroszország nélkül) kb. 120 ezer könyvtár működik, amely mintegy 140 milliós lakosságot lát el. Oroszországot hasonló nagyságrendű adatok jellemzik. Az 1. táblázat az egyes tagországok főbb jellemzőit foglalja össze.

A BAE különös szerepet játszik a könyvtári tevékenység jogi alapjainak megteremtésében. Egyik eredménye az országok számára kidolgozott ajánló jellegű könyvtári kódex modellje. Több tagországban léteznek könyvtári törvények, így Ukrajnában (1993-ban fogadták el), Oroszországban (1994-ben), Fehéroroszországban (1995-ben), Moldáviában (1997-ben), Kirgíziában (1998-ban), Azerbajdzsánban (1999-ben), Türkmenisztánban (2000-ben), Tádzsikisztánban és Üzbegisztánban (2003-ban). Örményországban és Kazahsztánban is kidolgozták a törvényeket, a cikk megjelenésekor még a parlamentek tárgyalták.

A BAE és a nemzeti könyvtárak különös figyelmet fordítanak arra, hogy elérhető legyenek a társadalom számára fontos és az állami hivatalok információi. Ezt megtehetik, mivel a nemzeti könyvtári feladatokat több országban az országgyűlési könyvtárak látják el. Hasonlóképpen fontos az üzleti információs központok kialakítása. A FÁK-tagországokban üzleti és jogi információs központokat nemcsak a könyvtárak hoznak létre, hanem jelentős szerep jut az üzleti struktúráknak is. Ilyen központok működnek már Fehéroroszországban, Kazahsztánban, Kirgíziában, Azerbajdzsánban és Ukrajnában. Azokban az országokban, ahol jelentősek az üzleti befektetések, ezek a központok is piaci alapon működnek. A nagy könyvtárak közreműködésével Oroszország számos régiójában is alakulnak üzleti információs központok. Ki kell emelni, hogy nemcsak régiójukat szolgálják ki, hanem adott esetben a határ menti övezeteket és

a szomszédos FÁK-országokat is. 2004-ben például az orosz követség és az UNESCO „Információ mindenkinek” programja orosz bizottsága kezdeményezésére Taskentben nyitottak üzleti információs központot.

Oroszország és a FÁK-országok közötti stratégiai együttműködés alapja a fejlesztés innovációs modellje, amely közvetlen összefüggésben van a tudásalapú társadalom kialakításával. A FÁK-tagországokban azonban a könyvtárak még nincsenek felkészülve erre a feladatra. Az okot abban kell keresni, hogy egyre kevesebb figyelmet és pénzt tudnak fordítani a tudományos kutatásokra, beleértve az alkalmazott kutatásokat is.

Nyilvánvaló, hogy az egységes könyvtáriinformációs térség megteremtéséhez nélkülözhetetlen az egységes információs-intellektuális térség kialakítása, azaz hogy a tagországok egységes kulturális, gazdasági és intellektuális régiót alkossanak. A kulturális tér adott esetben a tagországok történelmének, az ott lakó népek kulturális sajátosságainak megismerésére épülő intellektuális teret jelent, többnyelvű, multikulturális teret, amely egyesíti az egyes népek határokon túl élő csoportjait is. Ez a megközelítés széles körű közös oktatási és tudományos tevékenységet igényel, amelyben a könyvtáraknak mint a kulturális örökséget őrző intézményeknek különösen fontos integráló szerep jut: ezt az örökséget az információs technológia segítségével ők tudják a leghatékonyabban integrálni az oktatásba és a tudományos kutatási tevékenységbe.

A feladatok megoldásánál fontos a közös nyelv – még mindig az orosz –, aminek magyarázata, hogy a FÁK-tagországokban és a Baltikumban egészében véve nagy (bár országonként eltérő) az orosz lakosság aránya. A Szovjetunió szétesése után mintegy 25 millió orosz maradt az Orosz Föderáció határain kívül: Kazahsztán lakosainak 40%-a orosz, Lettországon ez 30%, Kirgíziában 25%, Ukrajnában 21%. A többi országban átlagosan 10%-ot tesz ki az orosz népesség aránya. Emellett 100 millióra tehető azoknak a száma, akik az orosz második nyelvként beszélnek. Az orosz nyelv az állami nyelv Fehéroroszországban, a többi tagországban és a Baltikumban a „nemzetközi kapcsolatokban használt”, illetve nemzetiségi kisebbségi nyelv státusa van.

1992 óta a legtöbb tagországban nemzeti nyelven is jelennek meg tudományos szakfolyóiratok és gyűjteményes művek, amelyek sok esetben csak

rövid orosz összefoglalást tartalmaznak. Ugyanakkor az egyes szakterületeken elsősorban az angolból vesznek át szakkifejezéseket, sokszor sajátos értelmezéssel, ami nehezíti a kutatási eredményekről szóló publikációk feldolgozását. Az információ és a kommunikáció jelenlegi fejlesztési irányai a többnyelvűség felé mutatnak, amikor az ember nemcsak megkapja az információt, hanem úgy kapja, ahogy neki hasznos és fejlődéséhez szükséges. Ezért kell a társadalmilag fontos információkat a nemzeti nyelvekről oroszra fordítani, az orosz nyelvűeket pedig a nemzetiségi és etnikumi nyelvekre. Léteznek a világon olyan programok is, amelyek a nemzeti kisebbségeknek csak szájhangomány útján fennmaradt, és írásban nem létező kulturális örökségét hivatottak megőrizni.

Ezen az úton haladva a FÁK-tagországok nemzeti könyvtárai és a BAE egy olyan nagyszabású projektet kezdeményeztek, amelynek célja a tagországok népei közötti kulturális együttműködés szempontjait feltáró elektronikus források létrehozása. A projekt kétoldalú és sokoldalú elektronikus források kialakítását irányozza elő, amelyek majd a nemzeti könyvtárak közös elektronikus könyvtárát

alkotják, és részei lesznek az egyes tagországok nemzeti elektronikus könyvtárának. A projektet a tagországoknak kellene finanszírozniuk.

Néhány évvel ezelőtt az UNESCO pénzügyi támogatásával fejlesztették a BAE információs orgánusaként működő SONEGOS weblapját (<http://www.rsl.ru/SONEGOS>). A további fejlesztéshez támogatókat keresnek, a cél a weblap alapvető nemzeti nyelvű változatainak előállítás.

Fontos kérdés még a könyvtárak gazdasági fejlesztése, és a könyvtárak hozzájárulása országuk gazdaságához.

A BAE több mint tízéves múltat tekint vissza, ez alatt számos tapasztalatra tett szert, kialakultak fejlődési távlatok.

NIKONOROVA, E. V.: Bibliotečnaâ Assambleâ Evrazii: vozmožnosti dlâ formirovaniâ edinogo informacionno-intellektual'nogo prostranstva. = Vestnik Bibliotečnoj Associacii Evrazii, 2005. 1. sz. p. 34–40./

(Viszocsek Eszter)